

TURKSOSBİLDER

Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi

Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Prof. Dr. Mücahit KAĞAN
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
mkagan@erzincan.edu.tr
Orcid: 0000-0003-1983-5748

Öğr. Gör. Müfide Merve YAZICIOĞLU
Bayburt Üniversitesi
merveyazicioglu@bayburt.edu.tr
Orcid: 0000-0003-0387-6510

Öz

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde görülen ahlaki uzaklaşma tutumunun incelenmesi ve çeşitli demografik değişkenler tarafından farklılaşıp farklılaşmadığının ele alınmasıdır. Çalışma grubu, 2019-2020 eğitim öğretim yılı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde (EBYÜ) öğrenim görmekte olan 235 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubunun %61,7'sini kadın öğrenciler oluşturmakta iken %38,3'ünü erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Bandura ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen, Gezici Yalçın ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği ile araştırmacılar tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma modeli nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelidir. Veri analizi için frekans ve betimleyici istatistikler, Kruskal Wallis testi ve Mann Whitney U testianalizleri uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre, üniversite öğrencilerinde ahlaki uzaklaşma tutumunun düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çalışma grubunun ahlaki uzaklaşma ölçeğinden elde ettikleri puanların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, erkek öğrencilerde kadın öğrencilere göre ahlaki uzaklaşma tutumunun daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir. Ancak ahlaki uzaklaşma tutumunun demografik değişkenlerden yaş, sosyo-ekonomik düzey, akademik başarı ve aile ikamet yerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar ilgili alan yazın ışığında tartışılmış ve gerekli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Ahlaki Uzaklaşma, Üniversite Öğrencileri, EBYÜ.

Investigation of Moral Distancing Attitudes of University Students in Terms of Various Variables*

Abstract

The purpose of this study is to examine the attitude of moral disengagement among university students and to examine whether it differs by various demographic variables. The working group is 235 undergraduate students studying at Erzincan Binali Yıldırım University (EBYÜ) in the 2019-2020 academic year. While 61.7% of the study group is female students, 38.3% are male students.

The Moral Disengagement Scale developed by Bandura et al. (1996) and adapted to Turkish by Gezici Yağın et al. (2016) and Personal Information Form created by the researchers were used as data collection tools in the study. The model of this study is the relational survey model, one of the quantitative research methods. Frequency and descriptive statistics Kruskal Wallis test and Mann Whitney U test were used for data analysis.

According to the findings obtained as a result of the analysis, it was determined that the moral disengagement attitude among university students was low. Considering whether the scores of the study group obtained from the moral disengagement scale differ according to their demographic characteristics, it was determined that the moral disengagement attitude was observed more in male students than female students. However, it was found that the attitude of moral disengagement did not differ significantly according to demographic variables such as age, socio-economic level, academic achievement and family residence. The results obtained were discussed in the light of the field relevant literature and necessary suggestions were made.

Key Words: Ceyhun Atuf Kansu, Measles Lament, Poetry, Lament, Traditional Turkish Laments

Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Giriş

Ahlaki uzaklaşma; bireyin toplum tarafından kabul görmeyen ve hoş karşılanmayan bir davranışı gerçekleştirdikten sonra, davranışın sonucunu ahlaki olarak akla uygun hale getirebilme durumudur (Bandura, 1990). Bireylerin toplum tarafından uygun görülmeyen davranışları nasıl gerçekleştirebildikleri hakkında inceleme yapan ve Ahlaki Uzaklaşma Kuramını oluşturan Bandura'ya göre birey, kendini mutlu ve değerli hissedecek şekilde davranmaya eğilimlidir ve kendini mutsuz edecek durumlardan uzaklaşmaya çalışır (Bandura, 1990).

Bireyler ahlak dışı davranışlar sergiledikten sonra yapmış oldukları bu davranışı ahlaki uzaklaşma mekanizmaları ile gerek kendileri gerekse toplum açısından kabul edilebilir hale getirmektedirler. Bireyahlak dışı bir davranışı gerçekleştirdikten sonra,öz düzenleyici mekanizmalarını pasif hale getirerek davranışın ahlaki açıdan bireyde yaratmış olduğu olumsuz duygu durumunu etkisiz hale getirebilmektedir. Bu etkisizleştirme ahlaki uzaklaşma mekanizmaları ile sağlanır (Bandura ve ark., 1996).

Ahlaki uzaklaşma mekanizmaları sekiz alt boyutta incelenmektedir (Bandura, 1990; 2002) Bunlar;

1. Ahlaki Meşrulaştırma: Ahlaka uygun olmayan bir davranışın daha yüksek bir ahlaki amaca hizmet ettiğinin düşünülmesi böylece anlamının ahlaka uygun hale getirilmesi durumudur.
2. Örtmece Dil:Ahlaka uygun olmayan davranışlar üzerindeki olumsuzluğun giderilmesi için dolaylı yollarla özneye yüklenen suçun ortadan kaldırılması ve davranışa mekanik bir anlam kazandırılması durumudur.
3. Hafifletici Kıyaslama: Ahlaki açıdan kötü olarak adlandırılan bir davranışı kendisinden daha kötü bir diğer davranışla kıyaslayarak yapmış olduğu ahlak dışı davranışı hafifletme durumudur.
4. Sorumluluğun Yer Değiştirmesi: Bireyin yapmış olduğu ahlak dışı davranışı bir örgütün, durumun veya kullanılan bir maddenin etkisi altında olduğu için yaptığını beyan etmesi ve sorumluluğu üzerinden atması durumudur.

Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Mücahit KAĞAN, Müfide Merve YAZICIOĞLU

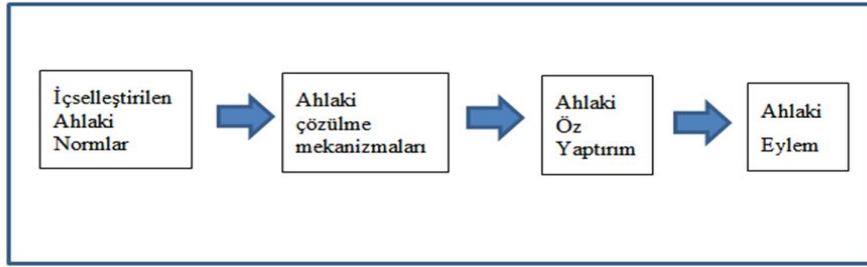
5. Sorumluluğun Yayılması:Toplu olarak gerçekleştirilen ahlak dışı eylemin sonucunda ortaya çıkan olumsuz durumda, işi yapan tüm grup olduğundan bireysel açıdan sorumluluk üstlenmeme durumudur.

6. Sonuçları Önemsizleme veya Çarpıtma:Ahlak dışı bir davranışı, bazı nedenlerden dolayı gerçekleştirdiği durumlarda ortaya çıkan olumsuz sonuçları en aza indirmek için, ahlak dışı eylemi küçük görmesi veya çarpıtarak asgari hale getirme durumudur.

7. Suçu Atfetme: Bireyin gerçekleştirmiş olduğu davranışın sebebi olarak kurbanı göstermesi durumudur. Buna göre ahlak dışı davranış sergileyen birey, kurbanın herhangi bir davranışından etkilenerek o eylemi yaptığını iddia ederek kendini haklı çıkarma çabasına girer.

8. İnsandışlaştırma: Birey ahlak dışı eylemden etkilenen kurbanın, insan olduğunu reddeder. Böylece insanlara ait olan ahlak kuralların bu durumda ve bu kişi için geçerliliğinin olmadığını düşünülmesi durumudur.

Bandura Ahlaki Uzaklaşma Kuramı'nda (1990) bireylerin bir davranış sergilerken davranışını kendi kendine düzenlemesine yardımcı olan öz düzenleme mekanizmalarını kullandıklarını dile getirmektedir. Bu sistem, bireyin içselleştirdiği ahlaki normlar, ahlaki uzaklaşma mekanizmaları ve ahlaki öz yaptırımlardan oluşmaktadır. İçselleştirilen ahlaki normlar ahlaki uzaklaşma mekanizmalarının süzgecinden geçirilir ve ahlaki öz yaptırımın sonucuna göre ahlaki eylemlere dönüşürler (Akt. Okutan, 2016. Bu süreç Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 2 Ahlaki Uzaklaşma Kuramı'na göre Öz Düzenleme Sistemi (Bandura, 1990)

Öz düzenleme mekanizması kişinin ahlaki kurallara uymayan davranışlar sergilemesini engellemektedir. Ne zaman birey ahlak dışı bir davranış sergilemek isterse ahlaki uzaklaşma mekanizmaları devreye girer ve kişi öz düzenleme mekanizmasını pasif hale getirir. Böylece ahlak dışı davranışta bulunduğu zaman olumsuz duygu oluşmaz ve davranışı gerçekleştirmesi daha kolay hale gelir (Bandura, 2002).

Yukarıda bahsedilenlerden hareketle, ahlaki uzaklaşmanın istenmeyen bir tutum olduğu ve bireylerin öz düzenleme mekanizmalarını kullanmalarını engellediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle çalışmada üniversite öğrencilerinde ahlaki uzaklaşma mekanizmasının incelenmesi uygun görülmüştür.

Alan yazın incelendiğinde üniversite öğrencilerinde görülen ahlaki uzaklaşma tutumu ile ilgili gerek yurt içinde gerekse yurt dışında çok fazla çalışılma yapılmadığı tespit edilmiştir. Üniversitede gençler aileleri, toplum örf ve adetleri tarafından öğrendikleri ahlaki kuralları, çoğu zaman ailelerinden uzakta oldukları bu ortamda farklı insanlar ile bir araya gelerek devam ettirmek durumunda kalmaktadırlar. Üniversite ortamına uyum sağlamaya çalışan gençler, bu ortamlarda risk teşkil eden, ahlaki değerleri ile çelişen olumsuz durumlar ile de karşı karşıya gelebilmektedirler. Olumsuz davranış gerçekleştirirken vicdanen rahatsızlık duyan gençler, ahlaki uzaklaşma mekanizmalarını kullanmak durumunda kalabilirler (Bandura, 1990). Ahlaki uzaklaşma mekanizmalarının kullanımının artması ile gençler daha fazla olumsuz ve risk içeren davranış sergileyebilmektedirler. Ahlaki uzaklaşmanın risk içeren zararlı madde kullanımını, anti-sosyal davranışları, okul terkini, kötü beslenme alışkanlığını ve intihar eğilimini arttırdığı tespit edilmiştir (Yazıcıoğlu, 2020) Ayrıca ahlaki uzaklaşmanın kardeş ve akran zorbalığı (Kandemir Özdiñç, 2019), saldırganlık (Özkan, 2019) ve kural dışı davranışlar (Köklü, 2019) sergilenmesinde de etkili olduğu görülmüştür.

Gençlerin ahlaki standartlarını oluşturabilmeleri için zaman zaman ahlak dışı davranış sergilemeleri ve bunu vicdanen rahatlatmak için ahlaki uzaklaşma mekanizmalarını kullanmak zorunda kalmaları kaçınılmazdır.

Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Mücahit KAĞAN, Müfide Merve YAZICIOĞLU

Çünkü gençler yaygın olarak kendileri ile veya toplum örf adetleri ile uyum göstermeyen davranışlarda bulunmaları için sosyal olarak baskı görebilirler. Gençler kendi kendine yaptırımların ve sosyal yaptırımların gücü ile bu tür ahlaki ikilemlere verilen yanıtlar sayesinde,ahlaki standartlarının şekillenmesini sağlayabilirler (Bandura, 2002). Toplumun geleceği olan gençlerin toplumun yararına olan davranışlar sergilemeleri istenmektedir. Gençlerin olumlu davranışlarda bulunmalarını engelleyen her türlü durumun tespit edilip önleyici müdahalelerde bulunmak bu bağlamda önemli olmaktadır.

Ayrıca üniversite öğrencilerinde ahlaki uzaklaşmanın, başarı veya başarısızlığın kadere veya şansa bağlı olduğu inancından kaynaklanabildiği ve etik sorumluluktan kaçınma eğiliminde olan kişilerin, toplum yanlısı katılımdan ve refaktan yararlanma şansının daha az olduğu tespit edilmiştir (Guo ve ark., 2021). Toplum içerisinde gençlerin önemli bir yeri olduğu aşikârdır. Toplum içerisinde yaşarken sorumluluk bilinci ile hareket etmenin gerek toplumlar gerekse bireyler için önemli olduğu düşünülmektedir.

Nitekim toplum ve birey açısından önemli olan ahlaki uzaklaşma davranışının demografik değişkenler ile incelendiği çalışmalara bakıldığında bu tutumun erkeklerde kadınlara göre (Turner, 2008; Bandura, 2002; Bandura ve ark., 1996), gençlerde yetişkinlere göre (Paciello ve ark. 2008) sosyo-ekonomik düzeyi düşük olanların yüksek olanlara göre (Barchia&Bussey, 2011; Perren&Gutzwiller-Helfenfinger, 2012; Thornberg&Jungert, 2013) daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Türkiye’de bu alanda pek fazla çalışmanın yapılmamış olmasının yanı sıra üniversite öğrencileri ile yapılan çok fazla çalışmanın bulunmaması nedeniyle bu çalışmanın yapılması uygun görülmüştür. Sonuç olarak çalışma grubundaki kültürel farklılıkların sonuçları etkileyebileceği düşünülmüş, bu çalışmaların bir arada ve Türkiye’nin dört bir yanından katılan gençlerin bir arada bulunduğu örneklemelerden biri olan üniversitelerde incelenmesinin alana katkı sağlayacağı varsayılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde görülen ahlaki uzaklaşma tutumunun incelenmesi ve çeşitli demografik değişkenler tarafından farklılaşıp farklılaşmadığının ele alınmasıdır. Bu ana amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen alt problemler ele alınmıştır.

1. Çalışma grubunun Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği’nden elde ettikleri puan düzeyi nedir?
2. Çalışma grubunun Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği’nden elde ettikleri puanlar, cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Çalışma grubunun Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği’nden elde ettikleri puanlar, yaş değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Çalışma grubunun Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği’nden elde ettikleri puanlar, algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmakta mıdır?
5. Çalışma grubunun Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği’nden elde ettikleri puanlar, akademik başarı değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Çalışma grubunun Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği’nden elde ettikleri puanlar, ailesinin ikamet ettiği yere göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırma Modeli

Bu çalışmada,çalışma grubunun Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği’nden elde ettikleri puanlar ile demografik değişkenler arasındaki ilişki araştırıldığından nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2015)’a göre ilişkisel tarama modeli; genel tarama modelinin bir alt türü olmakla birlikte, genellikle birden çok değişken arasındaki etkileşimin varlığını ve miktarını belirlemek için kullanılır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ile Eğitim Fakültesi’ninçeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan 235 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin betimleyici istatistik sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların cinsiyet, yaş, algılanan sosyo-ekonomik düzey, aile ikamet yeri ve akademik başarı değişkenlerine ilişkin betimleyici istatistik sonuçları			
Değişkenler		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	90	38.3
	Kadın	145	61.7
Yaş	18 yaş altı	31	13.2
	19-20 yaş	86	36.6

Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi
Mücahit KAĞAN, Müfide Merve YAZICIOĞLU

	21-22 yaş	95	40.4
	23 yaş ve üzeri	23	9.8
Algılanan	Alt SED	60	25.5
Sosyo-ekonomik	Orta SED	132	56.2
Düzyey	Üst SED	43	18.3
Aile İkamet Yeri	Köy	34	14.5
	İlçe	86	36.6
	İl	115	48.9
Akademik Başarı	(2.00-2.49 Arası) Düşük	101	43.0
	(2.50-2.99 Arası) Orta	96	40.9
	(3.00 ve üzeri) Yüksek	38	16.2
	Toplam	235	100.0

Tablo 1 incelendiğinde çalışma grubunun %61'ini kadın öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Bunun sebebi verilerin toplandığı bölümlerde (Sağlık Yönetimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Okul Öncesi Öğretmenliği) kadın öğrencilerin çoğunlukta olmasıdır. Yaş değişkeni dört kategoride sınıflandırılmıştır. Çalışma grubundaki öğrencilerin daha çok 19-20 yaş (%36.6) ve 21-22 yaş (%40.4) aralığında toplandığı görülmektedir. Çalışma grubunda bulunan öğrencilerin %56.2'sinin algıladıkları sosyo-ekonomik düzeylerinin orta düzeyde olduğu, %25.5'inin alt sosyo-ekonomik düzeye sahip olduğu ve %18.3'ünün üst sosyo ekonomik düzeye sahip olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Ailesi köyde ikamet eden 34, ilçede ikamet eden 86, ilde ikamet eden 115 kişidir. Akademik başarı öğrencilerin okul ortalamalarından elde edilen puanlara göre değerlendirilmiş olup, akademik başarısı düşük olan 101, orta olan 96 ve yüksek olan 38 öğrenci bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde 2019-2020 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan 235 lisans öğrencisinden elde edilmiştir. Verilerin toplanması için üniversite Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmış ve 235 öğrencinin her birine Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği ve araştırmacılar tarafından düzenlenen Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanma süresi ortalama 10 dakika sürmüştür. Çalışma grubundan elde edilen veriler SPSS programına aktarılarak istatistiksel analiz yapılmaya hazır hale getirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

1. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği

Bandura ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen, Gezici Yalçın ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin maddeleri, psikoloji alanında uzman olan dört araştırmacı tarafından %80 görüş birliği ile Türkçeye çevrilmiştir. Ölçek 32 maddeden oluşmaktadır ve her bir madde .01 düzeyinde anlamlıdır. 5'li derecelendirme sistemi bulunan ölçeğin madde puanlaması "0" en az "4" en fazladır. Ölçekten alınan puanın artması ahlaki uzaklaşma tutumunun arttığını göstermektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçek Türkçeye uyarlandığında, önce 34 kişiyle pilot uygulama yapılmış daha sonra 285 kişiyle doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Ölçek maddeleri içinde doğrulayıcı faktör analizi yapıldığında faktör yüklerinin .27 ile .64 arasında olduğu bulunmuştur. Bandura ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği'nde ölçek bu sekiz alt boyuttan oluşmaktadır. Ancak Gezici Yalçın ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizleri sonucunda tek boyuttan oluştuğu tespit edilmiştir. Bu nedenle analizler toplam puan üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .86 ve iki-yarım güvenilirliği .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ayrılık geçerliğini saptamak için sosyal beğenirlik ölçeği uygulanmış ve bu iki ölçeğin anlamlı ölçüde ($r = .03$) ilişkili olmadığı bulunmuştur.

Veri Analizi

Bu çalışmada veriler, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 250 üniversite öğrencisinden toplanmıştır. Veriler incelendiğinde, 15 tanesi gerekli özen gösterilmeden doldurulduğu ve kayıp veri bulunduğu için veri setinden çıkarılmıştır. Verilerin normal dağılım sergileyip sergilemediğinin tespit edilmesi için Shapiro-Wilk testi uygulanmış ve verilerin normal dağılımadığı tespit edilmiştir. Veriler normal dağılım sergilemediğinden dolayı istatistik analizlerinde non-parametrik testler

Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Mücahit KAĞAN, Müfide Merve YAZICIOĞLU

uygulanmıştır. Bağımsız iki ortalama arasındaki farkın test edilmesi için (cinsiyet değişkeni) Mann Whitney U testi (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2015), ikiden fazla ortalama arasındaki farkın test edilmesi için (yaş, sosyo-ekonomik düzey, akademik başarı ve aile ikamet yeri) Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2015).

Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği'nin güvenilirliğini hesaplamak için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenilirlik, farklı gruplara farklı zamanlarda uygulansa da aynı ölçeğin benzer sonuçlar verebilmesi olarak tanımlanmaktadır (Akgül ve Çevik, 2003).Güvenirlik katsayısı olan Cronbach Alfa değeri, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği için hesaplanarak Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2
Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach's Alfa
Ahlaki Uzaklaşma	32	0,894

Akgül ve Çevik (2003)'e göre cronbach alfa katsayıları aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır.

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek güvenilirliği düşüktür.
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenirdir.
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek güvenilirliği yüksektir.

Tablo 2'de yer alan Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği'nincronbach alfa katsayıları Akgül ve Çevik'insınıflandırmasına göre bakıldığında çalışma grubuna uygulanan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmektedir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde üniversitede öğrenim gören gençlerden oluşan çalışma grubunun Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği'nden elde ettikleri puanlar, çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmiş ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

1. Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği'ne İlişkin Betimsel Analizler

Çalışma grubundaki katılımcıların Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği maddelerine verdikleri puan ortalamaları Tablo 3'de belirtilmiştir. Ölçeğin madde puanlaması "0" en az "4" en fazladır. Ölçek maddelerinden alınan puanın yüksek olması ahlaki uzaklaşma tutumunun fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 3
Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinden Alınan Puanlara İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları

Değişken	N	Min	Max	\bar{X}	Ss
Ahlaki Uzaklaşma	235	.00	3.63	.93	.57

Tablo 3 incelendiğinde Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği'nden alınan toplam puan ortalamasının $\bar{X} = .93$ ($Ss = .57$) olduğu görülmektedir. Ölçekten alınacak puan ortalamalarının maksimum $\bar{X} = 4.00$, minimum $\bar{X} = .00$ olduğu göz önünde bulundurulduğunda çalışma grubunun düşük düzeyde ahlaki uzaklaşmatutumuna sahip oldukları bulunmuştur.

2.Cinsiyete Göre Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Farklılaşması:

Çalışma grubundaki katılımcıların Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına dair uygulanan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4
Cinsiyet değişkenine göre ahlaki uzaklaşma puan sıra ortalamalarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	P
Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği	Erkek	90	143.21	12889.00	-4.480	.000*
	Kadın	145	102.35	14841.00		

*p < .01

Tablo 4 incelendiğinde çalışma grubunun Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği’nden elde ettikleri puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre erkek öğrencilerin ahlaki uzaklaşma tutumu sergilemeleri kadın öğrencilerden daha fazladır ($Z = -4.480, p < .01$).

3.Yaşa Göre Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Farklılaşması:

Çalışma grubundaki katılımcıların Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği puan ortalamalarının yaş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına dair uygulanan Kruskal Wallis H testi sonucu Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5
Çalışma grubunun yaş aralığına göre ahlaki uzaklaşma ölçeği puan sıra ortalamalarına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Ölçek	Yaş Aralığı	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p
Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği	18 Yaş ve Altı	31	128.84	3	3.379	.337
	19-20 Yaş	86	115.41			
	21-22 yaş	95	112.23			
	23 yaş ve üzeri	23	136.91			
	Toplam	235				

*p < .05

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların ahlaki uzaklaşma ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamaları yaş değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($X^2_{(3)} = 3.379, p > .05$). Buna göre yaş aralığının değişmesinin ahlaki uzaklaşma tutumunda anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı tespit edilmiştir.

3. Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Farklılaşması

Çalışma grubunun algıladıkları sosyo-ekonomik düzeye göre ahlaki uzaklaşma tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonucu Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6
Öğrencilerin algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre ahlaki uzaklaşma ölçeği puan sıra ortalamalarına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Ölçek	Değişken	N	Sıra		X ²	p
			Ortalaması	Sd		
Ahlaki	Alt SED	60	122.64	2	.628	.730
Uzaklaşma	Orta SED	132	114.94			
Ölçeği	Üst SED	43	120.93			
	Toplam	235				

*p < .05

Yapılan analiz sonucunda algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre ahlaki uzaklaşma puan sıra ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($X^2_{(2)} = .628$, $p > .05$). Buna göre katılımcıların ahlaki uzaklaşma tutumlarının algıladıkları sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir.

4. Aile İkamet Yeri Değişkenine Göre Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Farklılaşması

Çalışma grubunun ailelerinin ikamet ettiği yere göre ahlaki uzaklaşma tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonucu Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7
Katılımcıların aile ikamet yerine göre ahlaki uzaklaşma ölçeği puan sıra ortalamalarına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Ölçek	Değişken	N	Sıra		X ²	p
			Ortalaması	Sd		
Ahlaki	Köy	34	121.46	2	3.089	.213
Uzaklaşma	İlçe	86	107.84			
Ölçeği	İl	115	124.58			
	Toplam	235				

*p < .05

Yukarıdaki tablo incelendiğinde katılımcıların aile ikamet yerlerine göre ahlaki uzaklaşma ölçeği puan sıra ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($X^2_{(2)} = 3.089$, $p > .05$). Buna göre katılımcıların ailesinin köyde, ilçede veya ilde kamet ediyor olmaları ahlaki uzaklaşma tutumunu etkilememektedir.

5. Akademik Başarı Değişkenine Göre Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Farklılaşması

Çalışma grubunun akademik başarı değişkenine göre ahlaki uzaklaşma tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonucu Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8
Katılımcıların akademik başarı değişkenine göre ahlaki uzaklaşma ölçeği puan sıra ortalamalarına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Ölçek	Değişken	N	Sıra		X ²	p
			Ortalaması	Sd		
Ahlaki	2,00-2,49 arası	101	117,49	2	1.979	.372
Uzaklaşma	2,50-2,99 arası	96	123,57			
Ölçeği	3,00 ve üzeri	38	105,29			

Yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre; katılımcıların akademik başarı değişkenine göre ahlaki uzaklaşma ölçeği puan sıra ortalamalarında istatistiksel açıdan fark bulunmamaktadır ($X^2_{(2)} = 1.979$, $p > .05$). Bir başka ifade ile çalışma grubundaki öğrencilerin akademik yönden düşük, orta veya yüksek düzeyde başarı göstermeleri, ahlaki uzaklaşma ölçeğinden elde ettikleri puanlar üzerinde farklılık oluşturmamaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada ahlaki uzaklaşma tutumunun üniversite öğrencilerinde görülme düzeyi ve çeşitli demografik değişkenler ile olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda çalışma grubunda olan üniversite öğrencilerinin ahlaki uzaklaşma ölçeğinden elde ettikleri puanların düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu alan yazındaki çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Durmaz, Şener ve İmamoğlu, 2019). Ancak lise öğrencileri ile yapılan çalışmalarda ahlaki uzaklaşma puanlarının orta düzeyde (Çetin, 2019) ve ortanın üzerinde olduğunu söyleyen çalışmalar bulunmaktadır (Gencer, 2020). Bu durum ahlaki uzaklaşmanın farklı yaş gruplarında farklı sonuçlar (Köklü, 2019; Güvendi ve Türksoy Işım, 2019; Paciello ve ark. 2008) elde edilmesi durumu ile paralellik göstermektedir. Ancak tek sebebin yaş olduğunu söylemek uygun değildir. Çalışma grubunun diğer demografik özelliklerinin (katılımcıların erkek-kadın dağılımı, sosyo-ekonomik durumu düşük olan bölgelerde çalışılması, farklı coğrafi bölgelerde çalışılması gibi) de ahlaki uzaklaşma tutumu üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu değişkenlerden bazıları aşağıda ele alınarak alan yazın ışığında tartışılmıştır.

Cinsiyete göre ahlaki uzaklaşma tutumunun farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla ahlaki uzaklaşma tutumu sergiledikleri ve bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır (Durmaz, Şener ve İmamoğlu, 2019). Yapılan çalışma ile paralel olarak lise yaş grubu aralığında olan öğrenciler ile çalışıldığında erkeklerin kadınlara göre ahlaki uzaklaşma düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Parladıcı, 2020; Gencer, 2020; Köklü, 2019; Özalp ve Yirci, 2019; Çetin, 2019; Thornberg&Jungert, 2013; Barchia&Bussey, 2011; Turner, 2008; Bandura, 2002; Bandura ve ark., 1996). Ancak 15-18 yaş arasındaki bireylerle yapılan bir başka çalışmada ise kadınlarda erkeklere göre daha fazla ahlaki uzaklaşma tutumu görülmektedir (Kocatürk ve Türk-Kurtça, 2020). Alan yazına genel olarak bakıldığında, erkeklerin kadınlara göre daha fazla ahlaki uzaklaşma tutumu sergiledikleri görülmektedir. Bu durumun nedeni toplumsal cinsiyet rolleri olabilir (Byrnes, Miller ve Schafer, 1999).

Yaş değişkenine göre ahlaki uzaklaşma tutumunun farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde, 18 yaş altı ve 23 yaş üstü üniversite öğrencilerinin 19-22 yaş aralığındaki öğrencilerden daha fazla ahlaki uzaklaşma tutumu sergiledikleri tespit edilmiş, ancak istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Alan yazın incelendiğinde 17-18 yaşında olan sporcularda 19-20 yaş ve 21-22 yaş arasındaki sporculara göre daha fazla ahlaki uzaklaşma tutumu sergiledikleri görülmektedir. (Güvendi ve Türksoy Işım, 2019). 17 ile 18-19 yaş arasında ahlaki uzaklaşma tutumunun farklılaşp farklılaşmadığının incelendiği bir başka çalışmada ise yaş değişkeni açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır (Köklü, 2019). Bu konuda yapılan bir başka çalışmaya göre ahlaki uzaklaşmada ortaya çıkan farklılıklar, genellikle 14-16 yaştan 16-20 yaşa veyetışkinliğe geçerken kısmen azalmaktadır (Paciello ve ark. 2008). Bu durumun nedeni ahlaki gelişimin ergenlikten genç yetişkinliğe atılan adım olan üniversite yıllarıyla daha dengeli bir tutum sergilemeye başlaması, bireyin karşılaştığı sorunları ele alması ve onlarla baş etmesi konusunda daha uyumlu olabilmesi olabilir (Kulaksızoğlu, 2007).

Katılımcıların algıladıkları sosyo-ekonomik düzeye göre ahlaki uzaklaşma tutumlarında farklılık olup olmadığı incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, Bandura ve arkadaşları (1996) tarafından yürütülen bir başka çalışma ile paralellik göstermiş olup, yapılan çalışmada 10-15 yaş arasındaki çocukların aile sosyo-ekonomik düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ancak alan yazın incelendiğinde lise öğrencileri ile yapılan çalışmalarda, çok alt ve alt gelir gruplarında bulunan öğrencilerin orta ve üst gelire sahip öğrencilerden daha yüksek düzeyde ahlaki uzaklaşma tutumu sergilediği görülmüştür (Çetin, 2019). Başka çalışmalarda ise çok düşük ve alt gelir grubuna sahip olan öğrencilerin orta ve üst düzey gelir grubuna sahip olan öğrencilerden daha yüksek düzeyde ahlaki uzaklaşma tutumu sergilediği tespit edilmiştir (Barchia&Bussey, 2011; Perren&Gutzwiller-Helfenfinger, 2012; Thornberg&Jungert, 2013). Genel olarak bakıldığında düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin ahlaki uzaklaşma tutumunu daha fazla sergiledikleri görülmektedir. Ancak çalışmalardaki farklılığın nedeni katılımcıların sosyo-ekonomik düzeylerini belirleme yöntemleri olabilir. Bir diğer neden de sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin yaşadığı çevrenin ahlak gelişimine (Şengün, 2007) etkisi olabilir.

Aile ikamet yerine göre ahlaki uzaklaşma tutumunun farklılık gösterip göstermediği ele alındığında

Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Mücahit KAĞAN, Müfide Merve YAZICIOĞLU

ailelerin il, ilçe veya köyde ikamet etmelerinin katılımcıların ahlaki uzaklaşma tutumları üzerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde, aile ikamet yerinin ahlaki uzaklaşma tutumu üzerinde etkisini olup olmadığı ile ilgili yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yurt dışında yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinde aileleri ile birlikte yaşayanlarda kampüs içerisinde ikamet edenlerin ahlaki uzaklaşma puanları arasında anlamlı farklılık olduğu ve aileleri ile ikamet eden öğrencilerin daha düşük düzeyde ahlaki uzaklaşma tutumu sergilediği tespit edilmiştir (Myers, 2015). Bunun yanı sıra yurt dışı çalışmalarda özellikle Afrika-Amerikan bireyler ile ilgili çalışmalar yapılmış ve ahlaki uzaklaşma tutumlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Malave, 2014; Coker, 2007). Yaşanılan çevrenin veya kültürel farklılıkların ahlaki uzaklaşma tutumu üzerinde etkisi nedeniyle farklı sonuçlar elde edilmiş olabilir. Bu durumun farklı değişkenler kullanılarak incelenmesi gerekmekte ve farklı bölgelerde sosyo-kültürel çalışmalar yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma grubunun akademik başarısına göre ahlaki uzaklaşma tutumunun farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde istatistiksel açıdan herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Alan yazın incelendiğinde akademik başarı ile ahlaki uzaklaşma tutumunun bir arada incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak okuldan kopma (ders çalışmama, geçer not alamama) gibi durumların ahlaki uzaklaşma tutumu ile pozitif yönlü ilişki (Quarello, 2017) ve akademik sahtekarlık ile ilişkili (Rifani, Sugiyono and Purwanto, 2021) olduğunu söyleyen çalışmalar mevcuttur. Bu konu ile ilgili kapsamlı araştırmalar yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yukarıda bahsedilenlerden hareketle alan yazında bir genelleme yapmak elbette mümkün değildir. Nitekim çalışma grubunun Türkiye'nin doğusunda yer alan bir üniversitede sınırlı katılımcı ile oluşturulmasının da sonuçlar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Farklı çalışma gruplarından elde edilen sonuçların da farklılık gösterdiği görülmektedir. Benzer çalışma yapacak olan araştırmacılara çalışma grubunun özelliklerinin ve demografik değişkenlerinin artırılarak ve çeşitlendirilerek farklı çalışmalar yapmaları, böylece alan yazına katkı sağlamaları önerilebilir.

Kaynaklar

- Akgül, A. ve Çevik, O. (2003). İstatistiksel Analiz Teknikleri. Emek Ofset, Ankara.
- Bandura, A. (1990). Selective Activation and Disengagement of Moral Control. *Journal of Social Issues*, 46(1), 27-46.
- Bandura, A.; Barbaranelli, C., Caprara, G. V. and Pastorelli, C. (1996). Mechanisms Of Moral Disengagement In The Exercise Of Moral Agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 364-374.
- Bandura, A. (2002). Selective moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Moral Education*, 31(2), 101-119.
- Barchia, K. and Bussey, K. (2011). Individual and Collective Social Cognitive Influences On Peer Aggression: Exploring The Contribution Of Aggression Efficacy, Moral Disengagement and Collective Efficacy. *Aggressive Behavior*, 35, 1-14.
- Büyüköztürk, Ş. Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2015). Sosyal Bilimler İçin İstatistik, Ankara: Pegem Akademi, 7. Baskı.
- Byrnes, J. P., Miller, D. C. and Schafer, W.D. (1999). Gender Differences In Risk Taking: A Meta-Analysis, *Psychological Bulletin*, 125 (3); 367-383.
- Coker, K.L. (2007). Role Of Trauma In Social-Cognitive Adjustment Strategies And Moral Disengagement Among African-American Urban Youth. (Doctoral Dissertation). Proquest Dissertations Publishing, 3368970.
- Çetin, R. (2019). Ortaöğretim Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri ve Ahlaki Çözülme Eğilimleri. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Durmaz, M., Şener, O. A., İmamoğlu, O. (2019). Spor Fakültesi Öğrencilerinde Ahlaktan Uzaklaşma Eğilimleri. 2. Uluslararası Herkes İçin Spor Ve, Wellness Kongresi, Tam Metin Kitabı, 638-645.
- Gencer, N. (2020). Gençlik Ve Ahlaki Kayıtsızlık: Lise Öğrencilerinin Ahlaki Kayıtsızlık Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 2(3), 308-335.
- Gezici Yalçın, M., Şenyurt, A. Y., Gültepe, B. ve Coşkun, H. (2016). Ahlâki Uzaklaşma Ölçeğinin Türkçeye

Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi
Mücahit KAĞAN, Müfide Merve YAZICIOĞLU

Uyarlanması. Kalem Eğitim Ve İnsan Bilimleri Dergisi, 6 (1), 309-332.

- Güvendi, B. ve Işım Türksöy, A. (2019). Moral Disengagement And Aggression In Fight Sport Athletes. *Journal of Education And Training Studies*, 7(7), 118-123.
- Guo, Q., Guo, Y., Qiao, X., Leng, J., & Lv, Y. (2021). Chance locus of control predicts moral disengagement which decreases well-being. *Personality and Individual Differences*, 171, 110489.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Akademik Yayıncılık, 28. Baskı.
- Kandemir Özdiñ, N. (2019). Sibling Bullying and Peer Bullying Relation to Empathy, Moral Disengagement, Problem Solving and Parental Acceptance-Rejection. Doktora Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Kocatürk, M. & Türk-Kurtça, T. (2020). Moral Disengagement, Attitudes Towards Violence And Irrational Beliefs As Predictors Of Bullying Cognition In Adolescence. *International Education Studies*; Vol. 13, No. 10, 47-59.
- Kokkmos, C. M., Voulgaridou, I. and Markos, A. (2016). Personality And Relational Aggression: Moral Disengagement and Friendship Quality As Mediators. *Personality and Individual Differences*, 95, 74-79. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.028>
- Köklü, A. (2019). Ergenlerde Ahlaki Uzaklaşma ile Riskli Davranışlar ve Empati Yeteneği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Kulaksızoğlu, A. (2007). Ergenlik psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Malave, M. (2014). Unmet Needs and Moral Disengagement Among Inner-city, African American Adolescent Males. (Doctoral Dissertation). Proquest Dissertations Publishing, 3734078.
- Myers, J.R.O. (2015). Understanding The Effects Of Parental Attachment And Student Residential Status On Social Adjustment And Moral Disengagement In Emerging Adulthood. (Doctoral Dissertation). Proquest Dissertations Publishing, 3664361.
- Okutan, N. (2016). Ahlaki Söylem Ve Siyasal Kimlik İle Ahlaki Çözülme Arasındaki İlişkiler, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Özalp, U. ve Yirci, R. (2019). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Ahlaki Uzaklaşma Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 20 (Özel Sayı), 1-16.
- Özkan, A. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Narsisizm Düzeyleri ile Ahlaki Kayıtsızlık ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Paciello, M., Fida, R., Tramontano, C., Lupinetti, C., & Caprara, G. V. (2008). Stability and Change Of Moral Disengagement And Its Impact On Aggression and Violence In Late Adolescence. *Child Development*, 79, 1288-1309.
- Parladıcı, R. M. (2020). Ergenlerde Problemler İnternet Kullanımı, Saldırganlık ve Olumlu Sosyal Davranış Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Ahlaki Uzaklaşmanın Aracı Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Perren, S., Gutzwiller Helfenfinger, E. (2012). Cyberbullying And Traditional Bullying In Adolescence: Differential Roles Of Moral Disengagement, Moral Emotions, and Moral Values. *European Journal Of Developmental Psychology*, 9, 195-209.
- Quarello, M. (2017). The Relationship Between Moral Disengagement and School Disengagement Among Court-Involved Youth. (Doctoral Dissertation). Proquest Dissertations Publishing, 10812047.
- Rifani, E., Sugiyo, S., & Purwanto, E. (2021). The Mediation Effect of Moral Disengagement on Spiritual-Religious Attitudes and Academic Dishonesty among Guidance and Counseling Students. *Islamic Guidance and Counseling Journal*, 4(1), 33-42.
- Şengün, M. (2007). Ahlaki gelişimin psiko-sosyal dinamikleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 23(23), 201-221.
- Turner, R. M. (2008). Moral Disengagement as a Predictor of Bullying and Aggression: Are There Gender Differences?. (Doctoral Dissertation). Proquest Dissertations Publishing, 3315157.
- Thornberg, R. & Jungert, T. (2013). Bystander Behavior In Bullying Situations: Basic Moral Sensitivity, Moral Disengagement And Defender Self-efficacy. *Journal Of Adolescence*, 36, 475-483.
- Yazıcıoğlu, M.M. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek, Ahlaki Uzaklaşma ve

Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Uzaklaşma Tutumunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi
Mücahit KAĞAN, Müfide Merve YAZICIOĞLU

Riskli Davranışlar Arasındaki ilişkilerin
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),
Erzincan.